

Stockholm den 30 september 2021

R-2021/1272

Till Justitiedepartementet

Ju2021/02458

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 22 juni 2021 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Snabbare lagföring – ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46).

Sammanfattning

Advokatsamfundet – som även hänvisar till tidigare remissyttranden som omfattat förslag rörande snabbare lagföring i brottmål¹ – har ingen erinran mot att förundersökningar och brottmål av okomplicerad natur handläggs snabbt och smidigt, så länge som rättssäkerheten upprätthålls fullt ut för den som misstänks för brott. Förutom i de delar som berörs nedan har Advokatsamfundet ingen erinran mot förslagen i betänkandet. Advokatsamfundet motsätter sig dock vissa av de förslag som lämnas i betänkandet, eftersom de bedöms försämra rättssäkerheten för misstänkta samt då det kan ifrågasättas om vissa förslag är erforderligt underbyggda.

Utgångspunkten vid genomförande av åtgärder som ska skynda på handläggningen av brottmål måste alltid vara att de föreslagna åtgärderna, i alla avseenden, tillförsäkrar att den som misstänks för brott av de slag som omfattas av betänkandet garanteras samma rättssäkerhetsgarantier som normalt gäller vid utredning om brott. Ett

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 22 augusti 2018 över promemorian Snabbare lagföring (Ds 2018:9) och remissyttrande den 3 oktober 2017 över departementspromemorian En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål (Ds 2017:36).

snabbförfarande får därför inte i sig innebära försämringar av en misstänkts processuella rättigheter eller rättssäkerhet.

Synpunkter

Snabbförfarande i brottmål

I betänkandet föreslås att brott av enkel beskaffenhet, som kan utredas direkt eller inom kortare tid, ska ingå i ett särskilt snabbförfarande under utredningen av brottet. Om det inte är olämpligt ska dessa brott sedan avgöras av tingsrätten inom ramen för ett snabbförfarande för skyndsamt avgörande.

Det kan redan inledningsvis konstateras att det i betänkandet saknas en legaldefinition om vad ett *snabbförfarande* enligt förslaget till ny bestämmelse i 1 kap. 7 § rättegångsbalken (RB) är och innebär för misstänkta och berörda myndigheter.

Det finns inte heller någon definition av vad som avses med begreppet *brott av enkel beskaffenhet*. Av betänkandet framgår att brott som kan komma att omfattas exempelvis är trafikbrott, brott mot knivlagen, skadegörelse, tillgreppsbrott och narkotikabrott, men att även andra brottskategorier kan komma att bli aktuella om det handlar om brottslighet som är enkel och snabbt går att utreda. Som utgångspunkt bör brottet typiskt sett inte ta mer än ett fåtal veckor att utreda.

Omedelbara utredningsåtgärder i samband med brottet

Som Advokatsamfundet tidigare anfört² har samfundet ingen erinran avseende de formella urvalskriterier som anges, men det är uppenbart att den ingripande polisen åläggs ett stort personligt ansvar vid bedömningen av vilken utredningsform som ska tillämpas i det enskilda fallet, även om det i betänkandet föreslås att polispersonal i yttre tjänst ska få stöd i sitt arbete per telefon av en jourhavande förundersökningsledare. Oaktat införandet av ett stöd av en jourhavande förundersökningsledare, kommer ingripande personal att behöva fatta snabba beslut av sådant slag som kan komma att negativt påverka den misstänktes möjligheter att vid samma tillfälle börja förbereda sitt försvar. Särskilt det faktum att den misstänktes rådrum vid snabbförfarandet kommer att bli kortare, gör att avsaknaden av lagreglering eller reglering i förordningsform av vilka kriterier som den ingripande

² Se Advokatsamfundets yttrande den 3 oktober 2017 över departementspromemorian En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål (Ds 2017:36) s. 2.

polisen ska tillämpa, riskerar att innebära en större rättsosäkerhet för den misstänkte. Såsom Advokatsamfundet påtalat tidigare anses utrymmet för missbedömningar som betydande. Mot denna bakgrund anser samfundet att de kriterier som ska ligga till grund för polismans beslut att avvika från vad som annars gäller vid förundersökning och handläggning av brottmål, uttryckligen bör anges i författningsform. Om detta inte tydligt regleras, skulle det innebära en påtaglig försämring av den misstänktes processuella rättigheter och rättssäkerhet.

I betänkandet föreslås att polisen direkt i samband med ett brott, genomför långtgående utredningsåtgärder, t.ex. förhör med den misstänkte och andra personer. Till sin hjälp ska ingripande polispersonal ha en jourhavande förundersökningsledare tillgänglig på telefon.

Advokatsamfundet har i och för sig ingen erinran mot att polispersonal på plats utreder och i möjligaste mån slutför utredningen på plats. Som samfundet tidigare anført³, måste dock förhör med en misstänkt som grips i samband med ett förmodat brott i många fall följas upp av ytterligare förhör.

Frågan är också hur denna nya utredningsform förhåller sig till 12 § första stycket förundersökningskungörelsen, enligt vilken den som skäligen kan misstänkas för brott, vid underrättelsen om misstanken också ska underrättas om sin rätt att anlita biträde av försvarare, liksom att under vissa förutsättningar få en offentlig försvarare förordnad. En person, även en oskyldig sådan, som blir gripen av polis och delgiven en brottsmisstanke kan av många olika skäl (exempelvis affekt, förtvivlan, stress eller förvirring) lämna en utsaga som är ofullständig eller felaktig och till egen nackdel. Det är därför enligt Advokatsamfundet fortsättningsvis nödvändigt att misstänkta som förnekar brott biträds av försvarare redan vid inledande förhör. Detta gäller särskilt unga som misstänks för brott, vilka inte under några förhållanden bör förhöras utan biträde av försvarare.

Omedelbar bokning av preliminär tid för huvudförhandling och personutredning

Under försöksverksamheten har den misstänkte i samband med brottsutredningen fått en preliminär tid för huvudförhandlingen och i betänkandet föreslås att denna ordning behålls, dock med ett förtydligande i fråga om den information som ges till den

³ Advokatsamfundets yttrande den 3 oktober 2017 över departementspromemorian En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål (Ds 2017:36) s. 2.

misstänkte om att tingsrättens mål kan avgöras utan huvudförhandling samt att det är möjligt för tingsrätten att flytta den preliminära tiden för huvudförhandling i vissa fall.

Advokatsamfundet vill särskilt understryka vikten av att våra svenska myndigheter inte bara är självständiga i förhållande till varandra, utan även uppfattas som självständiga av de enskilda medborgarna. I en situation där en ingripande polis redan på platsen reserverar tid för huvudförhandling, riskerar att för den misstänkte uppfattas som att polisen övertar domstolens uppgift att bedöma vilket mål som ska handläggas med förtur. Polisen kan därmed komma att uppfattas som en representant för domstolen. Det finns härvid en uppenbar risk för att den misstänkte upplever det som att skuldfrågan därmed är avgjord redan vid ingripandet. Advokatsamfundet anser mot denna bakgrund att det är olämpligt att polisman redan vid ingripandet ska reservera tid med förtur för huvudförhandling i domstol. Detta är en uppgift som ankommer på domstolen att göra efter att stämningsansökan lämnats in av åklagare. Som Advokatsamfundet tidigare uttalat finns det ingenting som hindrar att Polismyndigheten löpande meddelar domstolen om ingripanden som hanteras enligt snabbförfarandet och att domstolen i det skedet, om snabbförfarande bedöms som lämpligt, kommunicerar preliminär huvudförhandlingstid.

Advokatsamfundet avstyrker därför förslaget i denna del och anser att det ankommer på domstolen, och inte på någon annan myndighet, att sätta ut mål till förhandling. Dock vill Advokatsamfundet särskilt understryka att i de fall domstolen finner att en begärd advokat ska förordnas som offentlig försvarare eller då offentlig försvarare redan är förordnad för den misstänkte avseende andra utredningar eller åtal, bör det framgå att preliminärt förhandlingsdatum är sekundärt i förhållande till försvararens möjligheter att biträda just den angivna dagen.

Advokatsamfundet har ingen erinran mot att förundersökningsledaren ska anses vara behörig att fatta beslut om personutredning.

Tillgänglighetsdelgivning och s.k. omedelbar tillgänglighetsdelgivning

Advokatsamfundet har ingen erinran mot att ingripande polis ger den misstänkte besked om tidpunkt och plats för delgivning av vissa handlingar. Delgivningen kan exempelvis avse förundersökningen som sådan, vilket skulle vara en fördel eftersom den misstänkte då skulle kunna få ett eget exemplar av förundersökningen; något som inte är rutinmässigt i andra förundersökningar där den misstänkte saknar försvarare.

Advokatsamfundet har vidare ingen erinran mot att delgivningen avser besked om förenklad delgivning, vilken senare kan tillämpas av domstolen. Advokatsamfundet vill i detta sammanhang särskilt understryka vikten av att den information som den misstänkte får personligen eller som sker via överföring av ljud och bild, också skriftligen ska lämnas med uppgift om tid och plats för handlingarnas tillhandahållande.

Advokatsamfundet ställer sig emellertid tveksamt till införandet av s.k. omedelbar tillgänglighetsdelgivning, där personer som eftersöks för delgivning av de allmänna domstolarna i brottmålsprocessen genom polisens omsorg skulle få del av redan tillgängliga och upprättade handlingar, ofta efter att ha blivit formellt efterlysta. Om det vid denna typ av delgivning även överlämnas skriftlig uppgift om tid och plats för handlingarnas tillhandahållande, liksom handlingarnas karaktär (kallelse, stämningsansökan, etc.), skulle den omedelbara tillgänglighetsdelgivningen kunna accepteras.

Ny möjlighet till förhandsgodkännande av strafföreläggande i stället för fullmaktsförfarande

Av betänkandet framgår att strafförelägganden har varit en viktig del under försöksverksamheten, liksom fullmaktsförfarandet, genom vilket den misstänkte har kunnat lämna en fullmakt om godkännande av strafföreläggande till polisen i samband med brottet.

Som tidigare anförts⁴ delar Advokatsamfundet uppfattningen att ett snabbförfarande i brottmål inte bör utesluta eller minska möjligheterna för åklagare att utfärda strafföreläggande. Regleringen avseende en utvidgning av polismans rätt att för den misstänkte föreslå fullmakt för godkännande av strafföreläggande bedömdes emellertid vara bristfällig, samtidigt som nyttan med ett utökat fullmaktsförfarande framstod som tveksam. I nu aktuellt betänkande föreslås att fullmaktsförfarandet för strafföreläggande görs om och förenklas. I stället för en fullmakt lämnas ett förhandsgodkännande. Då finns det inte något behov av ett ombud och enligt betänkandet ska förfarandet bli lättare att förstå för den misstänkte. Advokatsamfundet anser att fullmaktsförfarandet inte är acceptabelt från ett rättssäkerhetsperspektiv och

⁴ Se Advokatsamfundets yttrande den 3 oktober 2017 över departementspromemorian En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål (Ds 2017:36) s. 3.

ställer sig därför inte bakom en förändring härvidlag. Enligt Advokatsamfundet är inte heller den föreslagna regleringen avseende ett förhandsgodkännande av strafföreläggande helt tillfyllest i rättssäkerhetshänseende.

En fördel med ett förhandsgodkännande av strafförelägganden skulle enligt betänkandet vara att godkännandet lämnas i närvaro av polis och att en förundersökningsledare som kan besvara frågor från den misstänkte också är involverad i processen. Genom möjligheten att ställa frågor skulle den misstänkte få en möjlighet att överblicka konsekvenserna av ett godkännande. Enligt betänkandet skulle en sådan ordning även innebära att den misstänkte i högre grad skulle vara motiverad att godta ett strafföreläggande och medverka i lagföringsprocessen i direkt anslutning till själva brottet. Advokatsamfundet ställer sig mycket frågande till detta förhållningssätt. Enligt samfundet föreligger det snarare en mycket stor risk för att den misstänkte i en sådan situation inte upplever att han eller hon har något annat val än att acceptera ett förhandsgodkännande när frågan blir aktuell.

Även vid ett förhandsgodkännande av ett strafföreläggande finns det betydande risker för att erkännanden av olika skäl inte överensstämmer med verkligheten.

Förhandsgodkännanden måste därför, i synnerhet när de lämnas i nära anslutning till det misstänkta brottet, förses med en möjlighet för den misstänkte att – inom ramen för skäligt rådrum – återkalla sitt godkännande. Ett på förhand godkänt och därefter utfärdat strafföreläggande bör också kunna överklagas. Advokatsamfundet kan därför inte ställa sig bakom förslagen i denna del.

Underrättelse om färdigställd förundersökning

Det torde inte vara ovanligt att personer misstänkta för brott först i efterhand kan avge en utsaga som fullt ut motsvarar individens uppfattning om den aktuella händelsen, varför Advokatsamfundet inte kan ställa sig bakom nuvarande förslag. Detta särskilt som det samtidigt föreslås att det ska införas en bestämmelse som innebär att om den misstänkte godkänner ett strafföreläggande på förhand, så får förundersökningen avslutas utan slutunderrättelse. Kombinationen av dessa två nya regler torde enligt Advokatsamfundet begränsa den misstänktes rätt till insyn på ett oacceptabelt sätt.

Advokatsamfundet delar därutöver inte betänkandets syn att det, när den misstänkte godkänner ett strafföreläggande på förhand, inte skulle finnas skäl för denne att också bli underrättad om att förundersökningen är färdigställd. Samfundet delar inte heller betänkandets syn att den misstänkte skulle sakna ett reellt intresse av att bli slutunderrättad, eftersom denne underkastat sig ansvar för brottet. I samband med att en förundersökning avslutas har, innan åtal får väckas, den misstänkte och dennes försvarare rätt, enligt 23 kap. 18 a § första stycket RB, att ta del av det som har förekommit vid förundersökningen och att underrättas om detta, liksom att de har rätt att begära att förundersökningen kompletteras. De ska ges skälig tid att ange den utredning de anser är önskvärd och i övrigt anföra det som de anser är nödvändigt för utredningen. Denna bestämmelse syftar till att ge den misstänkte och dennes försvarare en praktisk möjlighet att gå igenom samtliga omständigheter som läggs den misstänkte till last samt att utöva sin rätt att begära att förundersökningen eventuellt ska kompletteras. Advokatsamfundet anser att denna rättighet måste äga företräde framför betänkandets bedömning att syftet med en slutunderrättelse i första hand är att undvika obefogade åtal.

Eftersom den nya formen av förhandsgodkännande dessutom bygger på att den misstänkte inte behöver medverka på något sätt, torde slutunderrättelsen vara av extra stor betydelse ur ett rättssäkerhetsperspektiv för den enskilde misstänkte. Eftersom det dessutom enligt förslaget införs en möjlighet för den misstänkte att återkalla sitt förhandsgodkännande torde slutunderrättelsen av förundersökningen utgöra den misstänktes enda möjlighet att utanför den ofta stressade situationen i samband med ingripandet, få en slutlig översikt av hur utredningen ser ut och vad den består av i bevishänseende. Eftersom ett förhandsgodkännande ska kunna återkallas fram till dess att strafförelägandet har utfärdats torde slutunderrättelsen ha en mycket stor betydelse för att upprätthålla den misstänktes rättigheter. Advokatsamfundet kan därför inte ställa sig bakom förslaget i denna del.

Snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare

Advokatsamfundet delar uppfattningen att det i brottmål avseende unga lagöverträdare är särskilt angeläget med ett skyndsamt, men samtidigt rättssäkert, förfarande.

Advokatsamfundet har därför ingen erinran mot att delgivning – i närvaro av advokat –

ska ske så snart som möjligt efter det att misstanken har uppkommit, om det kan ske utan men för utredningen.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander